

До спеціалізованої вченої ради
Д.35.052.19
Національного університету
«Львівська політехніка»

(79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1-3)

ВІДГУК
офіційного опонента на кандидатську дисертацію Бльок Наталії
Володимирівни на тему: «Детермінація трудової міграції населення в
Україні: адміністративно-правовий аспект», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 –
адміністративне право і процес, фінансове право,
інформаційне право

Дисертаційне дослідження Бльок Наталії Володимирівни присвячене актуальній проблематиці адміністративно-правовому аспекту детермінації трудової міграції населення в Україні.

Актуальність теми дисертації. Нинішні тенденції, які прослідковуються у світі засвідчують, що проблеми міграції загалом та трудової міграції, зокрема, продовжуватимуть зростати, стаючи одним із найважливіших чинників глобальних змін. Немає в світі жодного регіону, жодної держави, де б міждержавна трудова міграція не справляла суттєвого впливу на соціально-економічний стан країн, міжнародну ситуацію.

Масові потоки трудових мігрантів вимагають від урядів країн, міжнародної спільноти з кожним роком все більших зусиль, спрямованих на перетворення трудової міграції зі стихійного, в більшості випадків, процесу на суспільно організоване і прогнозоване явище.

Водночас, варто наголосити, що для нашої країни ця проблема становить особливий інтерес, адже з проголошенням незалежності України процеси

трудової міграції в нашій державі істотно активізувалися.

Українські трудові мігранти є активними учасниками світового ринку праці, що зумовлено низкою об'єктивних і суб'єктивних причин, політичного, економічного, соціального змісту. Статистичні показники міграційних процесів, що відбуваються в Україні, свідчать про неспроможність наявної в Україні влади повною мірою створити умови для зайнятості населення та його працевлаштування.

Наявність значних проблем у сфері трудової міграції, серед яких недосконалість, неузгодженість законодавства, існування певних прогалів та колізій в ньому, незбалансована система управління міграційними процесами і, врешті-решт, відсутність чіткої міграційної політики, зумовлюють потребу в глибокому та всебічному дослідженні адміністративно-правового аспекту детермінації трудової міграції населення в Україні.

Загалом дослідженню різноманітних теоретичних проблем у сфері міграції присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Проте у галузі адміністративного права проблеми адміністративно-правового аспекту детермінації трудової міграції населення в Україні ще не знайшли свого всебічного розгляду й не одержали належного наукового обґрунтування.

Отже, з огляду на потреби адміністративно-правової науки та необхідність наукового осмислення детермінації трудової міграції населення в Україні, тема дисертаційного дослідження Блюк Наталії Володимирівни беззаперечно є актуальною і своєчасною.

Тема дисертації узгоджується із концептуальними положеннями і завданнями низки загальнодержавних концепцій і програм, а також, закономірним з огляду на актуальність теми, є **зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами**. Дисертант стверджує, що це дослідження виконано відповідно до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18.03.2004 р., Указу Президента України «Про Концепцію

державної міграційної політики» від 30.05.2011 р. № 622, Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також у контексті науково-дослідної теми кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (державний реєстраційний номер № 0116U004099).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації є достатнім. зумовлений, передусім, досить раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційного дослідження. Його зміст складається з: анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (227 найменувань) і додатків (на 13 сторінках).

Як і належить, вступ до роботи визначає актуальність теми дослідження, а також його основні загальні характеристики. В першому розділі детально проаналізовано теоретико-методологічні аспекти дослідження детермінації трудової міграції населення в Україні, подано джерелознавче підґрунтя дослідження питань детермінації трудової міграції в Україні, а також визначено методологічні підходи до вивчення детермінант трудової міграції.

Другий розділ присвячено адміністративно-правовій характеристиці детермінант трудової міграції населення в Україні шляхом подання загальної характеристики детермінант трудової міграції населення в Україні, розкриття нелегальної трудової міграції населення в Україні та її небезпечних проявів, з'ясування поняття, змісту та законодавчого закріплення правового статусу трудових мігрантів.

Третій розділ містить аналіз напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму регулювання трудової міграції в контексті глобалізаційних процесів через з'ясування суті глобалізаційних процесів та їх вплив на формування сучасних трудових міграційних потоків, вивчення

світового досвіду регулювання трудової міграції, характеристику українських реалій та зарубіжного досвіду функціонування адміністративно-правового механізму регулювання трудової міграції

Обрана структура дозволила авторові всебічно дослідити предмет дисертаційної роботи, а зацікавленим особам – простежити авторський творчий задум, краще усвідомити теоретичні та практичні аспекти наукового осмислення детермінації трудової міграції населення в Україні. Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне дисертаційне дослідження, присвячене аналізу проблемних питань у сфері трудової міграції, зокрема її детермінації, та містить авторське бачення напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму регулювання трудової міграції в контексті глобалізаційних процесів.

Отже, аналіз змісту розділів дисертації, висновків до них та загальних висновків дозволяє підсумувати, що мета й дослідницькі завдання реалізовані. Висновки дисертації деталізовані, характеризуються чіткістю та системністю формулювання.

Новизна та достовірність, наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є новим та оригінальним за змістом дослідженням, яке присвячено адміністративно-правовому аналізу детермінант трудової міграції населення в Україні, на підставі якого сформульовано низку положень, що містять елементи наукової і практичної новизни: *уперше*: обґрунтовано, що детермінантами просторового руху населення виступають різноманітні причини, які мають економічний, політичний, соціальний та інший характер. З-поміж значимих чинників міграції на перше місце виходять: потреба в трудових ресурсах, несприятлива економічна ситуація, екологічні катастрофи, війни, порушення прав громадян, намагання отримати високооплачувану роботу і постійне місце проживання у більш комфортній за умовами державі; визначено, що проблеми, пов'язані з

міграцією загалом та трудовою міграцією, зокрема, не мають універсального рішення. Вони вирішуються по-різному, в залежності від історичних умов і особливостей кожної конкретної держави. Ставлення до мігрантів зазнало у світовій історії тривалої еволюції: від майже повної нетерпимості до них, сприйняття будь-якого іноземця як ворога, до поступового переборювання такого упередження, від безправного, беззахисного становища до наділення їх суттєвим обсягом прав і обов'язків, надання правового захисту; запропоновано авторське розуміння терміна «працюючий мігрант» – як особи, котра переміщується з країни постійного проживання в іншу країну з метою працевлаштування до певної іноземної фізичної чи юридичної особи на чітко визначений строк, а також терміна «екологічна міграція» – як переміщення населення з однієї країни в іншу, через стихійне лихо, глобальне потепління, екологічну катастрофу чи іншу причину, що сталася у навколишньому природному середовищі; *удосконалено*: підходи до розуміння нелегальної трудової міграції населення в Україні та її небезпечних проявів. Зазначено, що трудова міграція є соціально вразливим, шкідливим, протизаконним явищем, яке негативно впливає на економічні інтереси та правопорядок держави перебування, а також обов'язково супроводжується працевлаштуванням без належного дозволу уповноважених державних органів. Небезпечними проявами нелегальної трудової міграції є загрози національній і міжнародній безпеці поряд з тероризмом, транснаціональною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків і зброї, торгівлею людьми, контрабандою, підробкою документів. Важливими причинами нелегальної міграції визначено: економічні; соціальні; політичні; організаційно-управлінські; правові; екологічні; етнічні; морально-психологічні; інтелектуальні та інші; методологічні підходи до вивчення детермінант трудової міграції. Основою систематизації, аналізу та пояснення результатів наукового пошуку теоретичних напрацювань, нормативно-правових актів, практики діяльності органів державної влади й управління став світоглядний діалектичний метод; питання з'ясування поняття, змісту та законодавчого закріплення правового

статусу трудових мігрантів. Наголошено на тому, що сьогодні в законодавстві багатьох держав мають місце тією або іншою мірою налагоджені системи правового регулювання правового статусу трудових мігрантів. Правовий статус трудового мігранта, передусім, залежить від строку перебування і працевлаштування в іноземній державі, економічного статусу професії, соціального статусу працівника, податків, які ним сплачуються, а також сектора, в якому робітник є працевлаштованим. Водночас, акцентовано на тому, що регулювання правового статусу відноситься до національної компетенції, що обумовлено загальновизнаним у міжнародному праві принципом державного суверенітету; *набули подальшого розвитку*: питання з'ясування суті адміністративно-правового механізму регулювання трудової міграції через призму українського та зарубіжного досвіду. Визначено, що адміністративно-правовий механізм регулювання трудової міграції населення – це сукупність норм, що регулюють трудові відносини у процесі діяльності суб'єктів міграції, які спрямовані на реалізацію повноважень між учасниками цих відносин, у випадку порушення яких застосовуються заходи державного впливу. Вказано, що структура адміністративно-правового механізму трудової міграції – це універсальна ознака, що складається із сукупності елементів, які взаємообумовлені та взаємозалежні; аналіз джерелознавчого підґрунтя дослідження трудової міграції населення в Україні. Вказано на значну зацікавленість наукової спільноти до різноманітних аспектів міграції загалом та трудової міграції зокрема. Встановлено, що вченими зроблено вагомий вклад у питання законодавчого регулювання трудової міграції, з'ясування її причин, наслідків, тенденцій розвитку; положення, згідно з яким глобалізація це складне явище, яке охоплює різні сфери розвитку світового господарства та зумовлює взаємозалежність громадян і держав у сучасному світі, незважаючи на їхнє просторове розміщення чи рівень політичного, економічного і культурного розвитку. З'ясовано, що глобалізація є суперечливим процесом, оскільки, з одного боку, відкриває нові можливості економічного та духовного розвитку, призводить до поглиблення господарських зв'язків і співробітництва

між державами, залучення народів до великих досягнень, вироблених людством, а з іншого, – загострює наявні та розкриває нові проблеми і суперечності, що призводять до певних негативних наслідків; аналіз світового досвіду регулювання трудової міграції. Звернуто увагу на те, що міжнародні міграційні процеси потребують регулювання з боку держав, що беруть участь в обміні трудовими ресурсами. Контролю і регулюванню підлягають соціальний, віковий та професійний склад мігрантів, рівень в'їзду та виїзду працюючих мігрантів. Функції міждержавного та внутрішньодержавного розподілу робочої сили, регулювання обсягу та структури міграційних потоків дедалі більшою мірою виконують міністерства праці, внутрішніх та закордонних справ, а також спеціально створені державні та міждержавні органи. Згідно з прийнятою в міжнародних відносинах практикою країні, які обмінюються робочою силою, визнають пріоритет норм міжнародного права над національним законодавством; окреслення напрямів удосконалення законодавства у сфері забезпечення права людини і громадянина на трудову міграцію в контексті глобалізаційних процесів. Запропоновано зміни та доповнення до низки законодавчих актів, що регулюють питання міграції загалом.

Достовірність наукових положень дисертації досягнута автором за рахунок комплексного використання необхідної сукупності методів теорії пізнання. У процесі дослідження дисертантом опрацьовано широке коло літературних джерел комплексного та монографічного характеру, автори яких є фахівцями у галузі загальної теорії права, адміністративного права і процесу, кримінального права, соціології, демографії, економіки; проаналізовано відповідне законодавство та практику його застосування. Завдяки цьому автор послідовно, системно і конструктивно дослідила важливі теоретичні питання, що розкривають зміст теми дослідження, визначила методологічне значення різних поглядів учених на феномен трудової міграції, а також поняття детермінації трудової міграції населення в Україні.

Безумовно, що особливу цінність робота отримала внаслідок поглибленого аналізу існуючої нормативно-правової бази, що регламентує процеси трудової

міграції в державі, а також звернення до міжнародних нормативно-правових актів, що напрацьовані в цій сфері світовою спільнотою. Додаткової наукової ваги дисертаційній роботі надав здійснений автором скрупульозний аналіз різних підходів щодо дослідження проблем трудової міграції на основі міждисциплінарних зв'язків. З огляду на це, можна констатувати, що достовірність отриманих результатів і обґрунтованість сформульованих пропозицій визначається правильно обраним методологічним підходом щодо проведеного дослідження, об'ємним та всебічним використанням наукового та емпіричного матеріалу.

Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Дисертація має теоретико-прикладний характер, а сформульовані у ній висновки і пропозиції становлять науковий інтерес і можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері – матеріали дисертації становлять інтерес для подальшого освоєння загальних і спеціальних питань детермінації трудової міграції; у правотворчій сфері – висновки і пропозиції, що містяться в дисертації можуть бути враховані при подальшому вдосконаленні законодавства, що регламентує відносини у сфері трудової міграції; у правозастосовній діяльності – обґрунтовані в роботі рекомендації мають своєю метою забезпечення ефективності діяльності органів виконавчої влади у сфері міграції та прийняття практичних рішень на основі чинного законодавства; у навчальному процесі – положення та висновки дисертації можуть бути впроваджені в процес викладання дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Міграційне право», «Проблеми адміністративного права» тощо, використані при підготовці науково-методичних посібників, текстів лекцій, а також у науково-дослідній роботі студентів.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження є достатньо апробовані. Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено в 15 публікаціях, серед яких – чотири статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, дві – у періодичних виданнях іноземних держав, вісім – у збірниках тез доповідей на науково-практичних заходах та одна стаття, у якій додатково відображено наукові результати дисертації.

Автореферат оформлений згідно вимог, які ставляться до такого виду наукових робіт і відповідає змісту дисертації.

Дисертація написана літературною українською мовою, в науковому стилі.

Попри те, дисертаційне дослідження Блюк Наталії Володимирівни, як і будь-яка творча праця, містить **ряд дискусійних моментів**, а саме:

1. У підрозділі 2.1 «Загальна характеристика детермінант трудової міграції населення в Україні» аналізуючи зміст понять «детермінація» і «детермінанти», необхідно було б пояснити взаємозв'язок та співвідношення між ними.

2. Автору, було б доцільно з'ясувати вимоги, що ставляться до трудових мігрантів (легальних, нелегальних), а також вдатися до розкриття порядку виїзду з України та в'їзду на її територію.

3. У підрозділі 2.3 «Правовий статус трудових мігрантів: поняття, зміст, законодавче закріплення» визначено, що захист прав громадян України, які працюють за кордоном, є одним із обов'язків для Української держави в частині створення правових, соціальних та духовних умов для захисту прав і свобод за кордоном. Однак, вважаємо, що було б не зайвим якби дисертантка висловила свою позицію щодо того чи належним чином держава забезпечує виконання свого обов'язку, зокрема в частині соціального захисту українських громадян.

4. Аналізуючи питання нелегальної трудової міграції дисертант чомусь обійшла питання торгівлі людьми, яке також тісно пов'язане з нелегальною трудовою міграцією, і потребує втручання держави у його вирішення.

5. Досліджуючи *адміністративну відповідальність за правопорушення вчинені у сфері трудової міграції в Україні* автору, необхідно було б більш детально дослідити поняття та процедуру видворення іноземців, які офіційно працевлаштовані, а також мігрантів, що працюють нелегально.

Тому, незважаючи на висловлені зауваження, котрі мають дискусійний характер і неприменшують науково-теоретичної і практичної цінності дисертації, зміст якої відповідає паспорту спеціальності 12.00.07 Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право і є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові результати, котрі в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, пов'язане з детермінацією трудового населення в Україні.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Блюк Наталія Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри адміністративного
та господарського права
Запорізького національного університету,
доктор юридичних наук, професор,

В.К. Колпаков

Підпис Колпакова В. К. засвідчує
Проректор ЗНУ
з науково-педагогічної роботи

Ю.О. Каганов